

I Vestfynsk Hjemstavn, bd. L, 1980 skrev Felix Kruse om to "Foregangsmænd" fra Dærup. Citater herfra er gengivet bogstavret i overensstemmelse med F. Kruse.

Det handler om Anders Nielsen, 1751-1838, gårdmand i matr.nr. 2, Blåmosegård og Hans Jørgensen, 1776-1861, gårdmand i matr.nr. 8, Elmegård.

Disse to havde plantet en del levende hegn og rejst nogle stengærder, hvilket nok var nødvendigt for at holde kvæg inde på egen mark.

Anders Nielsens mellemlod og en del af hans bylods levende hegn er beplantet på en "Dobbelt Jordvold 6 Qvarter i Høiden, 11 Qvarter i bredden ved Foden er beplantet ideels af Hvidtorn, deels af Hessel, og nogle Favne af Hvide, Pile og Æsker" (citeret efter Kruse 1980).

1 Qvarter er iflg. Kruse ca. 15,7 m og 1 Favne ca. 1,88 m – ca. og decimalerne er Kruses. Det vil sige, at volden er knap en meter høj, ca 1,73 meter i bredden ved foden.

Ved Anders Nielsens udlod er etableret stengærder over 280 favne. De er "8 Qvarter i Høiden 10 Qvarter i bredden i bunden og 5 Qvarter for oven". Det svarer til 526 meter, 1,26 m brede forneden og 78 cm brede foroven. Denne anselige mængde sten har bemeldte Anders Nielsen fundet på sin egen jord og "den største Deel ladet springe med Crut".

Det fremgår af folketællingerne 1787 og 1801, at Anders Nielsen disse år havde en tjenestekarl på 20, resp. 22 år samt en tjenestedreng på 12, resp. 16 år. Han var selv omkring 50 år, så vi må formode, at en eller et par husmænd har fundet beskæftigelse på projekterne.

Det var Anders Nielsen. De "foretog også Hans Jørgensens "levende Hægn".

De undersøgte hans mellemlod og skovlodden, hvorefter de kom til bylodden.

Her var 553 favne hegn (ca. 1.040 m) af "Hvidtjørn, Hessel, Elle og Hække", plantet på en jordvold seks "Qvarter" i højden (knap en meter) og 11 i bredden i bunden (godt 1,70 m). De er etableret i årene 1801-1802, dvs før han fik fæstebrev på gården.

Desuden har Hans Jørgensen etableret stengærder på ca. 488 m. De er knap 120 cm høje og ca. 1,5 m brede i bunden og består af både sprængte og usprængte sten.

Vurderingerne er foretaget af sognefoged Peder Rasmussen og af Anders Olesen, begge fra Flemløse. Beskrivelsen følges af de to Dærup-bønders egen korte ansøgning om præmie, sandsynligvis dikteret af en bedre vant person, men skrevet af Anders Nielsen, som ikke den stærkeste til stavning:

"Underdanigst Pro Memoria

I følge vores for an be skrevne opmaalt levende Hegn og stengierde Som har været os gan Ske Møgsomt og Besværligigt at faae Reist og siden plantet, som Hoverigiørende bønder Beder vi dette Høye priselig Sæl Skab ville Naadigst tage i Betragtning og derefter til Kiende enhver af os en efter dett ar Beyde Pasende Premier.

Underdanigst af
Anders Nielsen og
Hans Jørgensen"

Pastor S. Clausen i Flemløse anbefalede ansøgningen således:

"Med Fornøjelse har ieg besøgt Anders Nielsen hoverigiørende Bonde i Dærup og været Vid(n)e til hans Flid og Vindskibelighed med hans Jorders Dyrkelse, hans Gaards Vedligeholdelse, hans Hegns Istandsættelse og hans Grunds Forbedring med at oprydde adskillige unyttige Buskvæxter og Vandhuller og paatiere (? pp) god Jord paa den sletten. Jeg har nærværende Seet det Hegn, som ansøges Præmie for og har i alle Maader befundet det saaledes som det i Ansøgningen findes Anført. Det bestaar for det Meste af Hvidtorn og noget Hessel paa sine Steder iblandet, samt lidet Pile og Vidier, hvor det ikke tillod anden Beplantning, naar det skulde lykkes, staaer i god Grøde, udgjør en sammenhængende Hække og freder got for Chreaturer. Foruden dette anførte, har han sat en del Favne af levende Hegn, som ikke er kommet i Vext og hvor og Aabninger behøver at at lukkes, som han ey i sin Ansøgning har villet nævne for ey at fremkomme med noget ufuldkommet. Hans Stengierder befindes ogsaa som de ere nævnt i Ansøgningen, de er oprejste ved hans Udhegn

og opryddede og sprenge paa hans Gaards Grund. Denne hæderlige Landmands Flid og Vindskibeligbed anbefales paa det beste det Høi Kongelige Landhuusholdnings Selskab Opmærksomhed.

Hoverigiørende Gaardmand i Dærup Hans Jørgensens Hegn har ieg nærværende beseet og befunden i alle Maader saaledes, som det i hans Ansøgning findes anført. Det levende har det mest Hvidtorn som er i god Grøde, udgjør en sammenhængende Hække og freder got for Chreatur, Denne Mands Flid og Vindskibeligbed anbefales paa det beste det Kongelige Danske Landhuusholdnings Selskabs Opmærksomhed, om det med en passende Belønning ville behage at belønne ham saavel som foranførte Anders Nielsen til fortsat Flid og hermed end vire vække deres Medboeres Cappelstrid til deres Gaardes Forbedring, som allerede viser sig.

Flemløse Præstegaard d. 4de August 1806

S. Clausen”

Hans Jørgensens aktivitet stoppede ikke her. I 1813 modtog han af greven på Frederikslund 242,5 alen egetømmer, svarende til lidt over 150 meter. Det blev anvendt til ombygning af Elmegård.

I 1838 syntes han påny, hans burde have anerkendelse fra Landhuusholdningsselskabet.

”Underdanigst Pro Memoria

I den Vished, at det kongelige Landhuusholdningsselskab med Velvillie vil ansee de mange og tildeels bekostelige Forbedringer, hvilke jeg i en Rælle af Aar med megen Flid og Møie har iværksat ved min ifæste havende Gaard saavel i Bye som i Mark og tillige haabende, at forbemeldte Selskab vil finde min ufortrødne Bestræbelse, dets Belønning værdig, tillader keg mig underanigst at give en Fremstilling af mit derved udførte Betydeligste og vigtigste og derfor nyttigste Arbejde.

For omtrent 40 Aar siden fæstede jeg min i Dærup Bye, Flemløse Sogn, Baag Herred beliggende Gaard, som hører under Friderichslund Gods og hvortil jeg forretter Hoveri. Gaarden som staar for Ager og Engs Hartkorn 5 Tdr. 5 Skpr. har et Tilliggende af omtrent 70 Tdr. Land a, 12000 qv. Alen, Ager, Eng og Mosegrund, det første sandgruset og tildeels bakket Jord.

Uden at tale om, at jeg i min Fæstetid aldeles har ombygget min, ved Modtagelsen forfaldne Gaards Bygninger, uden anden Understøttelse end den, at mit Herskab velvillig har skiænket mig det dertil fornødne Eege Undertømmer imod at jeg betalte Saugskærerlønner, tør jeg ifor beraabe mig paa de Bekostninger jeg har anvendt og de Betydelige Forbedringer jeg har iværksat med Hensyn til mine Jorder og mit Avlsbrug.

Jeg var den første i Sognet, som Begyndte at Mærgle og har nu mærglet alle mine Jorder og i Forening dermed efterhaanden opryddet en stor Mængde Kampesteen, med hvis Oppbrydning Besværligt Arbeide har været forbundet, som med deres Transport til de Steder i mine Hegn, hvor de er anvendt til Opførelse af 400 Favne enkelt Stengiærde.

For at aflede Vandet fra de sidigvaade Steder har jeg gravet over 200 Favne Vandgrøfter. For min Plantning af levende Hegn har jeg for flere Aar siden med Taknemmelighed modtaget Belønning af det kongelige Landhuusholdningsselskab.

Dog det mest Bekostelige, Besværlige og Byrdefulde men tillige, nu det er færdigt, det nyttigste Arbeide jeg har udført ved min Fæstegaard og som har medtaget mange Aar, tillader jeg mig nu at anføre.

I en lang Række af Aar maatte jeg finde mig i den med store Tab i saa mange Henseender forbundne Byrde, at have en Vei af 2692 Alens Længde til min Udlod, jeg indsaar, at jeg ved at planere og anlægge en Vei paa Langs giennem min Byelod og ved ubetydeligt Magelæg med nogle af mine Naboer, ikke vilde faa uden omtrent halvt saa Langt til Bemeldte min Udlod, men indsaar tillige, at det derved forbundne Arbeide vilde Blive af saa Betydeligt Omfang, at Frygten ved at begynde derpaa uden at see mig i Stand til at fuldføre det, en Frygt hvilken mange, hvilke jeg meddelte mit Forsæt, deelte med mig, afholdt mig længe det ene Aar efter det andet for at lægge Haand paa dette Besværlige og vidtløftelige Arbeide at gennemgrave de høie Banker og fylde de lave Steder, Dale og Huller. Dog jo ældre jeg blev jo ivrigere Beskæftigede Tanken om Muligheden af min Plans Udførelse mig tidlig og sildig og 57 Aar gammel, en Alder der ikke tillod mig at vente, selv at kunne leve og see eller høste synderlig Nytte af det møjsommelige Arbeide, lagde jeg

omsider Haand paa Værket, som nu, Gud skee Tak, efter mange Aars vedholdte Anstrængelserr, staaer færdigt til Glæde for mig og til gavn for Efterkommere til evindelige Tider.

Det hosfølgende Kort forfattet af Hr. Landmaaler P. Hansen i Gummerup vil oplyse en Deel af Arbeidets Omfang, hvorfor jeg tager mig den Frihed at tilføie, at de Bakker, som er gennemgravede, haver en Længde af 815 Alen, Dybden fra Bakkens Overflade til Vein er paa de fleste Steder $\frac{1}{2}$ Alen og paa aiskillige Steder fra 4 indtil 5 Alen. Vistnok er over 100.000 Læs Jord udgravet af Bakken og fyldt i Fordybninger, en Længde af omtrent 100 Alen erfyldt til en Høide af over 7 Alen og 15 til 16 Alens Bredde og 225 Alen ere fyldte 1, 2 a. 3 Alen høit, for at Veien kunde Blive saa jævn som muligt, frid for Bakker og Huller. Bekostningen ved et saa vidtløftigt Arbeide har været høist Betydeligt, hvilket det ærede Landhuusholdnings Selskab vist nok indseer og jeg tror ikke at feile, naar jeg antager, at det har kunnet udføres for 500 rd. Kunde et lignende Arbeide paa Landeveien udføres for denne Sum, da slap Landet let og følt ikke Byrden Betydeligt. At det er den reene Sandhed jeg har vovet at foredrage for det Kongelige Landhuusholdnings Selskab, vil jeg bede min Sognepræst H. Høyer i Flemløse, Hr. Kammerraad Landvæsens Commissair Brasch til Mathildelund, Hr. Landmaaler P. Hansen i Gummerup og 2de af mine Naboe Gaardmænd at attestere og tør være vis paa, at disse Mænd ikke ville nægte mig deres upaartistiske og sandfærdige Vidnesbyrd og tør saaledes fuld af Haab paa mine gamle Dage imødesee Det Kongelige Landhuusholdnings Selskab ærede Biefald Ledsaget af en Belønning, det maatte naadigst finde at tildele mig.

Dærup ved Assens d. 31' Julii 1838.

Underdanigst

Hans Jørgensen”

Denne ansøgning var bilagt tre anbefalinger. Landmåler P. Hansen, Gummerup og gårdmændene Anders Jørgensen og Mikkel Madsen, Dærup havde skrevet den ene:

”... Med Fornøielse vil vi efter Forlangende herved sandfærdig bevidne, at vi ikke kjender nogen som har virket saa meget i det hele til sin Gaards Forbedring, baade i Bye og Mark som han og hans hjælpende Børn, og det vil særdeles Glæde os at see saa vidtløftig et Arbeide belønnet med en Passende Præmie ...”

Pastor H. Høyer erklærede, at han ikke var i stand til at vurdere projektet som sådant, men han kunne bevidne, at det krævede mod og udholdenhed for en mand i Hans Jørgensens alder at fuldføre et så stort arbejde. Præsten anbefalede ham ”med god Samvittighed”.

Sidste anbefaling affattedes af landkommissær Brasch, Mathildelund (hvis beliggenhed jeg ikke har har kunnet fastslå, pp). Han skrev bl.a.:

”... Flere Aar før Supplianten begyndte det nu fuldendte colossale Værk: at anlægge en Gienvei til hans Udlod, meddelte han mig sit Forsæt og Plan, derhos raadspørge mig, fraraade ham dette nyttige, men derfor høist Betydelige Arbeide, hvortil hans Hu saa ivrigt stod, burde jeg ikke, tilraade ham det, turde jeg næppe, thi jeg frygtede næsten at det vilde overstige hans Evne og Kræfter, Bækken Alenbæk nemlig, som især om Foraaret i Tøbrud er meget rivende, gaar paa den magelagte Jord i en dyb Kløft imellem 2de høie Banker, denne Kløft skulde ikke alleneste fyldes og Bankerne forenes med en svær Vold, men igiennem denne maatte sættes en temmelig stor Stenbroe og jeg kan ikke nægte, at jeg næsten gruede ved Forestillingen om, at faae de mange udfordrende meget store Kampesten practiserede ned fra Præcipisorer paa begge Sider, dog det er lykkedes efter megen Anstregelse og Volden med Stenbroe igiennem vil upaatvivlelig kunne trodse Aarhundreder. Volden har en Høide, at man næppe kan passere den ridende uden en Slags Gysen, skjønt den er forsynes med Giærde paa begge Sider. Di Suppliantens underdanigste Ansøgning opgivne Maal er bestemte af landmaaler P. Hansen i Gummerup.

Som Alt det Øvrige Roesværdige dend gamle driftige Mand har udført til sin Gaards Forbedring, vil jeg ikke tale, det forholder sig saaledes som i Ansøgningen er anført, men er kuns Smaating i Sammenligning med det ovennævnte, for en Bonde, oven i købet hoverigjørende, Herculiske Arbeide, det afgiver Eksempel paa at Hoveribonden i Fyen ikke er Træl ...”

Her fik den gode landkommissær Brasch lige sat hoveribonden på plads.

Sagsbehandleren i Landhusholdningsselskabet var dog ikke synderlig imponeret. Efter 40 år på gården var 400 favne stengærder og 200 favne vandgrøfter ikke noget særligt, og mærglingen kunne man ikke længere prale af. Det var efterhånden normen.

Vejarbejdet derimod fortjente større opmærksomhed, selv om afstanden kun blev afkortet med omkring 400 favne. Sekretæren syntes tilsyneladende ikke gevinsten stod mål med anstrengelserne. ”Imidlertid forekommer Sagen mig dog ikke vigtigere end at Mandens uegennyttige ogsaa paa Fremtiden beregnede Anstrængelser ved det meldte Veianlæg kunde komme til offentlig Omtale som roesværdige.” Med andre ord: lad bare manden få en belønning, selv om det måske ikke var et så overdådigt udbytte af indsatsen.

Felix Kruse citerer til slut en passage fra en arvefæstekontrakt af 6.10.1876, hvori det hed:

”Matr.Nr. 8b er ikke indbefattet i Handelen, men denne Parcel, der hidtil har hørt til Gaarden og som nu Køberen er pligtig at frasige sig Fæsteretten til, forbeholdes til Fredskov.”

Det var den parcel, Hans Jørgensen havde arbejdet så hårdt for at få kortere kørsel til. Arbejdet blev ikke til glæde og gavn for efterkommere til evindelige tider.